

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal



You have Downloaded, yet Another Great
Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za



**SA EXAM
PAPERS**



basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBATSELA 2016

MEPUTSO: 80

NAKO: Diiri tše 2½

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 27.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo ka šedi.
2. O se ke wa leka go bala lephethe la dipotšišo ka moka. Lebelela diteng letlakaleng la bone gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tše o ithutilego tšona lenyaga. Ka morago ga moo, bala dipotšišo tše gomme o kgethe tše o tlogo di araba.
3. Lephephe le arotšwe ka DIKAROLO TŠE THARO:

KAROLO YA A:	Theto	(30)
KAROLO YA B:	Padi/Dingwalotšhaba	(25)
KAROLO YA C:	Papadi/Terama	(25)
4. Araba dipotšišo TŠE TLHANO ka tsela ye e latelago: TŠE THARO KAROLONG YA A, E TEE KAROLONG YA B le E TEE KAROLONG YA C go ya ka mo go latelago:
 - KAROLO YA A: THETO
DIRETO TŠEO DI BONWEGO: Araba dipotšišo TŠE PEDI.
SERETO SEO SE SA BONWAGO: Araba potšišo YA KGAPELETŠO.
 - KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠHABA
Araba potšišo E TEE ya padi goba E TEE ya dingwalotšhaba.
 - KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA
Araba potšišo E TEE.
5. KGETHO YA DIPOTŠIŠO GO KAROLO YA B (PADI)/(DINGWALOTŠHABA) LE KAROLO YA C (PAPADI/TERAMA)
 - Araba dipotšišo ka dipuku tše o di badilego FELA.
 - Araba potšišo E TEE YE TELELE le E TEE YA SETSOPOLWA.
Ge o araba potšišo ye telele KAROLONG YA B, o swanelwa ke go araba ya setsopolwa KAROLONG YA C. Ge o araba potšišo ya setsopolwa KAROLONG YA B, o swanelwa ke go araba ye telele KAROLONG YA C. Šomiša lenanetekolo/lenanetshwayatshwayo go go hlahla.
6. BOTELELE BJA DIKARABO
 - Go potšišo ye telele ya karolo ya Theto, karabo e be mantšu a magareng ga 250–300.
 - Go potšišo ye telele ya dikarolo tša Padi/Dingwalotšhaba le Papadi/Terama, karabo e be mantšu a magareng ga 400–450.
 - Kabo ya meputso e tla šoma bjalo ka tlhahlo ya botelele bja karabo yeo e letetšwego go dipotšišo tša ditsopolwa. Balekwa ba ikemišetše go fa karabothwi ka mokgwa wa maleba.

7. Latela ditaelo tšeo di hwetšwago mathomong a KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE ka kelohloko.
8. Nomora dikarabo tša gago go swana thwi le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
9. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
10. Nako yeo e ukangwago:

KAROLO YA A: Metsotso ye 40
KAROLO YA B: Metsotso ye 55
KAROLO YA C: Metsotso ye 55
11. Ngwala ka bothakga le ka mongwalo wa go balega.

KAROLO YA A: THETO**Direto tšeo di bonwego: Araba dipotšišo TŠE PEDI fela go tše di latelago.**

NOMORO YA POTŠIŠO	POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. 'Go pokolo'	Potšišo ye telele	10	6
2. 'Khudugo'	Potšišo ya setsopolwa	10	7
3. 'Wa boraro'	Potšišo ya setsopolwa	10	8
4. 'Re tšeane'	Potšišo ya setsopolwa	10	9

LE**Sereto seo se sa bonwago (Ke kgapeletšo)**

5. 'Lenyalo'	Potšišo ya setsopolwa	10	10
--------------	-----------------------	----	----

***ELA HLOKO:** Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo E TEE ye telele le E TEE ya setsopolwa. Ge o arabile potšišo ye telele KAROLONG YA B/C o swanetše go araba ya ditsopolwa go tšwa go KAROLO YA C/B. O swanetše go araba potšišo E TEE fela mo KAROLONG YA B le YA C.

KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠHABA**PADI: Araba potšišo E TEE fela go tšwa pading ye o e badilego.**

6. <i>Lenong la Gauta</i>	Potšišo ye telele	25	11
7. <i>Lenong la Gauta</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	11
8. <i>Ngwana wa Mobu</i>	Potšišo ye telele	25	13
9. <i>Ngwana wa Mobu</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	13
10. <i>Lešitaphiri</i>	Potšišo ye telele	25	15
11. <i>Lešitaphiri</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	15
12. <i>Tlhakoleng</i>	Potšišo ye telele	25	17
13. <i>Tlhakoleng</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	17

GOBA**DINGWALOTŠHABA: Araba potšišo E TEE fela go tšwa go dingwalotšhaba tše di latelago.**

14. <i>Todi ya Batlogolo</i>	Potšišo ye telele	25	19
15. <i>Todi ya Batlogolo</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	20

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA**Araba potšišo E TEE fela go tšwa papading/terameng ye o e badilego.**

16. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ye telele	25	22
17. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	22
18. <i>Lehufa</i>	Potšišo ye telele	25	25
19. <i>Lehufa</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	25

ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le YA C, kgonthišiša gore o arabile potšišo E TEE ye telele le E TEE ya setsopolwa. O se ke wa araba dipotšišo TŠE PEDI tše ditelele goba TŠE PEDI tša ditsopolwa.

LENANETEKOLO/LENANETSHWAYATSHWAYO

Dira leswao la (✓) go lenanetekolo le le latelago go kgonthiśiśa ge e ba o latetše ditaello gabotse.

KAROLO	NOMORO YA DIPOTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	TSHWAYO (✓)
A: Theto (Direto tšeo di bonwego.) LE	1–4	2	
A: Theto (Sereto seo se sa bonwago)	5	1	
B: Padi (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa) GOBA	6–13	1	
B: Dingwalotšhaba (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa)	14–15		
C: Papadi/Terama (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa)	16–19	1	
ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le YA C, kgonthiśiśa gore o arabile potšišo E TEE ye telele le E TEE ya setsopolwa. O se ke wa araba dipotšišo TŠE PEDI tše ditelele goba TŠE PEDI tša ditsopolwa.			

KAROLO YA A: THETO***DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof DM Kgobe*****DIRETO TŠEO DI BONWEGO**

Araba dipotšišo TŠE PEDI fela.

POTŠIŠO YA 1: POTŠIŠO YE TELELE

Re alele tshekatsheko yeo e nwešago a mokgako ya sereto sa ka tlase o lebeletše dintlha tše di latelago:

- 1.1 Moko wa ditaba/Morero
- 1.2 Mohuta wa sereto
- 1.3 Sebopego sa ka ntle

Teori: (3)
Dintlha: (6)
Polelo: (1)

GO POKOLO – OK Matsepe

- 1 Go go makala go fetša nka se ke,
- 2 Gore sefapano o se belegetše eng.
- 3 Na se lebetšwe go wena e seng
- 4 Neng ka ntle ga letšatši lela ke se seke?
- 5 O dungwa ke nna, maaka ga a botse,
- 6 Ka sona o tla tsena le nna ke a bona.
- 7 A ke go amogetše, le nna o tla mpona,
- 8 Go Mo khunamela go nkweša bose.
- 9 Magetleng le nna a ke se rwale,
- 10 Kgopolong ke be yo ke hlatswegilego.
- 11 E sego gore go go tsebafele ke se ke se dirilego,
- 12 A ke sepedišane le wena ke be wa gago o nthwale.
- 13 O phathe ya Yomogolo,
- 14 A ke go rete ka bjago bogolo.

[Letl. 41]

[10]

POTŠIŠO YA 2: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Bala ditemanatheto tše ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

KHUDUGO – SR Machaka

- 1 ... Moo ke yago ke yo thoma gape,
- 2 Ke tla hwetša dihlare tša mehuta,
- 3 Gomme ka thoma go ithuta tšona,
- 4 Ka fetša ka thoma go di fa maina,
- 5 A ntebatša tša mabu a ntetšego.
- 6 Moo ke agilego bangwe ba sepetše,
- 7 Ke hweditše ba tlogetše mehlala,
- 8 Ke lekile go e latela ka imelwa,
- 9 Ka palelwa go tseba pele le morago,
- 10 Ka se kwešiše ka omanyana Khudugo.
- 11 Ke thomile go theolla dithaba,
- 12 Gape le dinoka ka di fa maina,
- 13 Didiba le meboto ka se di le bale;
- 14 Ka re wola leina la wona ke lona le,
- 15 Sela sona ka re la sona lona ke le.
- 16 Ge ke furalela fela dithaba –
- 17 Le malao a borakgolo ke a tlogetše,
- 18 Ke dumile fela ge nka be ke a kuke,
- 19 Ke itshepelele le marapo a madi a ka,
- 20 Nna ke šohle le ona mašohlošohlong.

[Letl. 20]

- 2.1 Efa mehuta YE MEBEDI ya poeletšo ye e tšwelelago methalothetong ya 2–4. (2)
- 2.2 Hlaloša tshwantšhokgopolo yeo e tšweletšwago ke temanatheto ya 2. (2)
- 2.3 Sereto se ke sa mohuta mang? Fahlela karabo ya gago ka ntlha E TEE. (2)
- 2.4 Bontšha o be o hlaloše mohola wa papadišantšu yeo e lego mothalotheong wa 20. (2)
- 2.5 Na maikutlo ao a aparetšego sereti ke a mohuta mang? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 3: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Bala ka kelohlolo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

WA BORARO – BN Ntseke

- 1 O mmagohlomela maphankganya ntšhi sewelamaswing,
- 2 Mmatšhaatšhaa nawane tšhatšha sekopanyadikhutlo,
- 3 Tswiri, nonyana mogaši wa nonwane selo keketla,
- 4 Wa boraro kgagaripane sephušola leago la baagišane.

- 5 Wa boraro, Dolara tše tharo ke bokae?
- 6 Wa boraro, sa bone bophelong ke eng?
- 7 Wa boraro, wa bohano mojadibe ke mang?
- 8 Wa boraro, ya boselela hlatse ke mang?

- 9 O tshwetše mong-motsana ka didirwa ke mong-motse,
- 10 Wa ngetlela mong-motse a mong-motsana mafokodi,
- 11 Wa khutšo moya go tša bona dipelo wa šwahla,
- 12 Bobedi ka mehla ba utswana ka mesela ya mahlo,
- 13 Boka sa meetse sego ge se bona wa tšhobolo mmatswale.

- 14 Wa boraro, o swa o bapatša eng?
- 15 Ga o boife go tsena tše tharo difero,
- 16 Ka digwanapedi tša hlogo a masa mabarebare wa gamola,
- 17 Wa etša dintho o thonkgwa tše ahlamišitšego melomo,
- 18 Ka a lebone makhura wa tšhela sa mello serupampa,
- 19 Wena mmamoneanya sebjala tše ntshwanyana motseng ...

[Letl. 57]

- 3.1 Laetša mainagokwa A MABEDI fela ao sereti se a dirišitšego temanathetong ya 1. (2)
- 3.2 Ka dintlha TŠE PEDI re alele kakaretšo ya molaetša seretong se. (2)
- 3.3 Bontšha poeletšatumammogo yeo e renago mothalothetong wa 2 o be o fe le mohola wa yona. (2)
- 3.4 Efa sekapolelo seo se dirišitšwego mothalothetong wa 13 o be o hlaloše ka fao se šomišitšwego ka gona. (2)
- 3.5 Na o bona o ka re bompheane ba na le seabe go thubeng ga malapa bophelong bja matšatši a? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 4: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Bala ditemanatheto tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

RE TŠEANE – SN Tseke

- 1 ... Maloba ke tlile bošego le mosegare go wena,
- 2 Maloba ke go etetše ka tlala le mokhora,
- 3 Maloba ke tlile ka ditšhila le malabuhla,
- 4 Maloba ke gorogile ka masa go sa sa,
- 5 Fela wa nkamogela ka lešoko le borutho.

- 6 Ke go khukhunitše ke nkgga bodiidi fela
- 7 Ke go farile ke le wa kudumela le lefetla,
- 8 Ke go atlile ka moya wa motšoko le maphoroma,
- 9 Ke go gokaretše ka lerato mahwafa e le poponono,
- 10 Fela ka mehla ke le moratiwa, diba sa lerato.

- 11 O rutilwe ke mang go nthatharathiša?
- 12 Ka boyo le boboyo bja ka bošego le mosegare?
- 13 O thomile neng go ntlwaetša nako bokapudi?
- 14 O thomile kae go se ntshepe bokampša?
- 15 Se adingwe mekgwameswa adingwa tlhaloganyo.

- 16 Lenyalo ga se sa mogaba sefoka,
- 17 Tšeano ga se mokatwana wa mašemong;
- 18 Ka legae lerato, lešoko leratano fela;
- 19 Ke kgotlelelano, tirišano le go thekgana,
- 20 Wa boraro le wa bone go rena ke mosenyetša.

[Letl. 60]

- 4.1 Efa mohlala wa poeletšasenoko ye e tšwelelago kudu mothalotheong wa 4. (1)
- 4.2 Tsopola mothalotheong temanathetong ya 2 wo o hlalošago gore sereti se be se hloka le pudi ya leleme le letala. (1)
- 4.3 Efa leina le tlhalošo ya sekapolelo seo se tšwelelago mothalotheong wa 10. (2)
- 4.4 Hlatholla kgopolokgolo yeo e tšweletšwago ke tirišo ya makgethepolelo/potšišorethoriki temanathetong ya 3. Efa dintlha TŠE PEDI fela. (2)
- 4.5 Na sereti se šupa eng ka methalotheong ya 8 le 9? (2)
- 4.6 Na o bona diteng tša sereto se di gata ka mošito o tee le ditlwaelo le ditumelo tša setšo? Tiiša maemo a gago ka mabaka A MABEDI. (2)

[10]**LE**

SERETO SEO SE SA BONWAGO (KE KGAPLETŠO)**POTŠIŠO YA 5: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**

Bala ditemanatheto tše ka tlhokomelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

LENYALO – NS Puleng

- 1 Ga se mola go duduetšwa mekgolokwane,
- 2 Ga se mola go tšhollwa direto go hlahlawetšwa,
- 3 Ga se mola pholo le phokwana di ewa ka lefase;
- 4 Ke mola o laile pelo, o rokile molomo,
- 5 Ke mola o tswaletše mahlo o bona kgauswi,
- 6 Ke mola o ripile lenao o badile diema tša Salomo.
- 7 Rena re bjalo ka phuthego ya Kgoši Mmopi,
- 8 Re eme bjalo go ba dihlatsa tša Mangwalo-
- 9 Go paka moreronkgotho serotha godimo marung;
- 10 Monyadiši ga se sejamolatša ke Ramasedi ka sebele,
- 11 Thapelo ke ya Moruti tšhegofatšo ke ya Legodimo,
- 12 Lapa ke la lefase, moya ke wa bophelo, lehu ke la badimo.
- 13 Ba ikanne ba bantši ba šitilwe ka megokgo,
- 14 Kgoro tša tsheko ba di tsene ka mehuta ya tšona,
- 15 Ba re ba lota mohlala wa lenyalo,
- 16 Tlhame ya boa ka sa yona le mogolodi ka sa wona,
- 17 Boikano bjola bja fetoga tshepišo ya maaka,
- 18 La tiba madibengmaso leselawatlle la lenyalo.
- 19 Ka dirokolo le mešunkwane o ka se le rue lenyalo,
- 20 Leruoruo la lona ke leratorato la maratorato,
- 21 Ge o itseparetše ka mabarebare lago le ka se thupele;
- 22 Lapeng o itsenyetša diji le dithubanyametse,
- 23 Motse o tlo o hloka lenyalo wa le šupa ka letsikangope,
- 24 Lenyalo la mmakgonthe ga le sa le gona go šetše fela lehu.

[NS Puleng: 1983: 44]

- 5.1 Ntšha poeletšothomi temanathetong ya 1. (1)
- 5.2 Laetša fao go lego sešura mothalotheong wa 10. (1)
- 5.3 Ka dintlha TŠE PEDI, akaretša diteng tša temanatheto ya 3. (2)
- 5.4 Efa tlhalošo ya mmolelwana wa go iphihla wo o tšwelelago mothalotheong wa 16. (2)
- 5.5 Ke kgopolokgolo efe ye e utollwago ke methalotheto ya 19 le 20? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 5.6 Na go ya ka wena, a o bona manyalo a matšatši a a theilwe godimo ga lerato, dithoto goba mešunkwane? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

[10]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠHABA

Araba potšišo YE TELELE goba YA SETSOPOLWA. Botelele bja karabo ya potšišo YE TELELE e be mantšu a magareng ga 400–450.

POTŠIŠO YA 6: POTŠIŠO YE TELELE**LENONG LA GAUTA – HDN Bopape**

Sekaseka ka fao mongwadi a kgonnogo/šitilwego go tšweletša morero/molaetša wa paditseka ye.

6.1 Diteng

6.2 Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye 10.

(15)

(10)

[25]**POTŠIŠO YA 7: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****LENONG LA GAUTA – HDN Bopape**

Bala ditsopolwa tše ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETSOPOLWA SA A

'Bjang? Ke moratho wa mmago?'

'Aowa.'

'Aowa ya eng bjale? O reng o re aowa wa homola? Tšwela pele!'

'O be a nyalane le papa fela ga se mma.'

'Ooo! Ke a kwešiša bjale seo o bego o se bolela bošegong bja go feta. Papago o kae gonabjale?'

'O hwile.' Mohlatlego a realo a bolela ka bothata.

'Re a bolela bjale. Go na le seo re se dirago. O ka be o iphokoleditše dihlabi le mahloko a mantši mola o no bolela ka mokgwa woo go tloga le mathomong. Bjale wena o hlwa o itirile mosadi o dikadika. Bjale mo o nyakang?' Ka botšiša le nna ke thomile go letefala.

Mpho o ile a no fela a homotše.

'Bjale go reng Mohlatlego? Nka nke o rata go thoma gape? Se dire taba yeo ya bošilo. Ke re o nyakang monna?'

Mpho ... ke ra Mohlatlego o ile a no fela a sa homotše. O ile a botha hlogo, mme a ikhupetša ka diatla. Ke ile ka gomarolla diatla tša gagwe sefahlegong gomme ka di tshekga ka dikhuru, ka thoma go mo phasola gape. Mathomong ke thomile ke mo itia ka gonnyane eupša ge ke bona a sa fela a homotše, ke ile ka tiiša letsogo ka gonnyane ka gonnyane. O ile a no tšwela pele ka go homola fao ka thoma go mo kgotla ka matswele.

'Monna, ke re o nyakang mo?'

'Lenong la gauta ...'

'Lenong la gauta? Ke selo mang sona seo?' Ka botšiša ke elelwa pampišana yeo ke e bonego ka godimo ga wateropo ya Mmatšhego.

[Letl. 138–139]

- 7.1 Re fe leina la molwantšhwa wa paditseka ye go tšwa setsopolweng. (1)
- 7.2 Efa sedirišwa seo se laetšago gore tikologo ya mo setsopolweng se ke ya sebjalebja. (1)
- 7.3 Go ya ka fao o badilego paditseka ye, re alele bokamorago bja diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI fela. (2)
- 7.4 Ka dintlha TŠE THARO bapetša o be o fapantšhe Nnono le Sersanta Maroga go ya ka kgwekgwe/molaetša wa paditseka ye. (3)
- 7.5 Go ya ka kwešišo ya gago ya paditseka ye, hlatholla thekniki ya tekolanthago ye e dirilego gore Nnono a hlasele Mpho. (2)
- 7.6 Na o bona diteng tša setsopolwa di amana le molaetša wa paditseka ye? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 7.7 Ke maikutlo a mohuta mang ao a go aparelago mabapi le seo se utolotšwego ke Nnono Molaba setsopolweng se? Fahlela karabo ya gago ka lebaka. (2)

LE**SETSOPOLWA SA B**

'Sona seo Konstabolo Matseba a go boditšego sona.' Ka realo ka mereba.
'Ke eng ya go go fa kgopolo ya gore go na le seo a mpoditšego sona?'
'O ka be o sa tsebe gore go na le mokgwa ka ntlo ya ka,' ka fetola ka boripana.
'Ka lebaka la eng? Na e be e se tshwanelo ya ka go ka ba ke tsebišitšwe ka taba ye?
Ke ra bjalo ka mohlankedi wa molao?'

'Fao ga ke tsebe, mohlomphegi. Ga ke tsebe kudu ka ditokelo tša batho le gona go tla ya le gore na thušo ya gago e be e tsomega na.'

'Ka mantšu a mangwe, o rata go mpotša gore wena Mna Nnono Molaba ga o nyake thušo le tšhireletšo ya molao? O rata gore ke ntšhe dipampiri gonabjale o di saene gore wena Mna Nnono Molaba mo letšatšing le la lehono o boditše Kgoro ya Maphodisa gore wena ga o tsome thušo le tšhireletšo ya yona?'

'Ao, ke a holofela Sersanta, ga se mantšu ao o reng a boletšwe ke nna. Bokgole bjo ke bo tsebago, ga ke elelwe ke ile ka bolela mantšu a mabjalo goba go nabiša taba ya ka ka fao o šetšego o dirile ka gona.'

'Fela seo ke seo mantšu le ditiro tša gago di se šupago!'

'Fao gona nka se tsebe, Sersanta.'

'Mna Molaba, a o ka mpatamela?'

'Ga se ka batamela, Thobela? Ga ke kwešiše.' Ka realo ka kgonthe ke sa kwešiše gore o ra eng ge a re ke mmatamele mola ke be ke le kgauswi ga gagwe.

[Letl. 153–15]

- 7.8 Re laetše tswalano gare ga Konstabolo Matseba le Sersanta Maroga. (1)
- 7.9 Ka dintlha TŠE PEDI efa semelo sa Nnono Molaba go ya ka diteng tša setsopolwa. (2)
- 7.10 Bontšha tebelelo ya mongwadi setsopolweng se. (2)

- 7.11 Hlaloša ka fao diteng tša setsopolwa se di amanago le go utollwa ga sephiri sa paditseka ye. (2)
- 7.12 Ahlaahla tema ye e kgathwago ke moanegi go paditseka ye. (2)
- 7.13 O bona tshepedišo ya maphodisa ya go hwetša mmolai wa Mmatšhego e phethagatša la mogologolo leo le rego 'setopo re šupa nakedi'? Tiiša karabo ya gago ka dintlha TŠE THARO. (3)
[25]

POTŠIŠO YA 8: POTŠIŠO YE TELELE**NGWANA WA MOBU – SPP Mminele**

Sekaseka ka fao mongwadi a kgonneggo/šitilwego go tšweletša morero/molaetša wa padi ye.

- 8.1 Diteng (15)
- 8.2 Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye 10. (10)
[25]

POTŠIŠO YA 9: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**NGWANA WA MOBU – SPP Mminele**

Lekodišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETSOPOLWA SA C

... 'Ke hweditše go sa kgonege, Malome.'
'O ra gore ga se wa hwetša sebaka sa go no tsena a sa tšwele, wa goga puku tše, wa di tliša mo gore re di tšhume? Ge o tšhaba go tšea tše ntši o ka be o ino tšea tše pedi tše o tsebago gore ke tšona di thekgilego sekolo se.'

'Molato ke gore ga a atiše go tšwa ka mola ofising a ya kgole. Le gona, nako ye nngwe le ye nngwe ge a etšwa o a kgonya. Ke bona gore o šetše a na le maseme.'

'Owe! Bjale re tla mo rea ka molaba wa mohuta mang?'

'Nna ke gopotše molaba wo mongwe wo ke nago le nnete ya gore o tla mo tanya. A ke re re tšea leeto la go ya diphadiphadišanong Tshwane ka Labohlano la beke ye e tlogo?'

'Go bjalo!'

'A ke re Lahlang ke yena le mo kgopetšego gore a ngwalele Morena Mohola lengwalo la go kgopela pese?'

'Go bjalo. O bile o mpoditše maloba gore Morena Mohola o re go lokile, o tla romela pese ka Labohlano ge ledimadimana le tšeatšea.'

'Agaa ...! Bjale rena re swanetše go ngwala lengwalo re le romele Mohola, re mmotše gore leeto lela la go ya Tshwane le padile ka ge batswadi ba palelwa ke go ntšha tšhelete ye e lekanego leeto leo. Re swanetše go ngwala se nkego ke rena Lahlang, re be re saene leina la gagwe ge re fetša. Ga re botše motho selo, re no re tu! ...'

[Letl. 73–74]

- 9.1 Re utollele leina la moanegwa yo e lego molwantšhwa wa padi ye go tšwa setsopolweng. (1)
- 9.2 Efa lefelo leo le laetšago gore tikologo ya mo setsopolweng se ke ya sebjalebja. (1)
- 9.3 Go ya ka fao o badilego padi ye, re alele bokamorago bja diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI fela. (2)
- 9.4 Ka dintlha TŠE THARO bapetša o be o fapantšhe Phankga le Lahlang go ya ka kgwekgwe/molaetša wa padi ye. (3)
- 9.5 Ke tebelelopele/ponelopele efe yeo o bago le yona mabapi le maanomabe ao a logwago ke boMokhura kgahlanong le Lahlang? Tiiša karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 9.6 Na o bona diteng tša setsopolwa se di amana le molaetša wa padi ye? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 9.7 Ke maikutlo a mohuta mang ao a go aparelago mabapi le ka fao boMokhura ba rerago maanomabe a go raka Lahlang? Fahlela karabo ya gago ka lebaka. (2)

LE**SETSOPOLWA SA D**

Phankga o ile go bona go kgobokantšhwa dipuku tša bana, a kwa selo tsoko se mo kgama, a bile a palelwa le ke go bolela. Go ba dipuku di kgobokantšhwa, bahlapetši ba thoma go potielwa mengwalo. Mahlo a mohlalobimogolo a ile a tanywa ke mongwalo wa ngwana yo mongwe wa mphato wa boselela. O ile go ba a senka mongwalo wo, a botša ba bangwe gore ba tlogele lesolo leo. Ka morago ga ge a ngwadile leina la ngwana yoo le mphato wo a lego ka go wona, a boetša puku yeo go tše dingwe, mme a ba laela gore ba di bušetše go beng. Ya ba e le ge tša tlhahlobo ya sekolo di fedile.

Ge sekolo se etšwa, bana ba sekolo ba be ba neana magetla le batswadi ba bona ba etla kopanong. Ga se nke go eba le kopano ye kaa mo Makgwareng. Go be go tšile le difofu le difoa. Go be go bothanwe ka fase ga moumo wa nkaratlatla kgauswi le sekolo. Mohlarekgomo wo motho a ka bego a re badimo ba ino o hloma ka go tseba gore tšatši le lengwe go tla ba le kgobokano ye kaaka, o be o ba akalaletše.

Mohlalobimogolo o ile a thoma ka go ba laodišetša ka boteletšana ka ga lehloyo. A ba botša dilo tšeo di hlolago lehloyo le dikenywa tša lona. Go ba a fetša, a thoma go laodiša ka moo a tsebago Lahlang ka gona. 'Le nkwešišeng, batswadi. Ke re Lahlang ke mo tseba gabotse. Sa mathomo, ke mo tseba e le morutiši. Sa bobedi, ke mo tseba a dira mošomo wa gagwe gabotse ka go iketla ...'

[Letl. 88–89]

- 9.8 Re laetše tswalano gare ga Lahlang le mohlalobimogolo. (1)
- 9.9 Ka dintlha TŠE PEDI efa semelo sa mohlalobimogolo go ya ka diteng tša setsopolwa. (2)
- 9.10 Bontšha tebelelo ya mongwadi setsopolweng se. (2)

- 9.11 Hlaloša ka fao diteng tša setsopolwa se di hueditšego tharollo ya bothata pading ye. (2)
- 9.12 Ahlaahla tema ye e kgathwago ke mongwadi setsopolweng se. (2)
- 9.13 Na o bona tshepedišo ya Kgoro ya Thuto go rarolla bothata e le ya tshwanelo? Tiiša karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (3)
[25]

POTŠIŠO YA 10: POTŠIŠO YE TELELE**LEŠITAPHIRI – OK Matsepe**

Sekaseka ka fao mongwadi a kgonneggo/šitilwego go tšweletša morero/molaetša wa padi ye.

- 10.1 Diteng (15)
- 10.2 Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye 10. (10)
[25]

POTŠIŠO YA 11: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**LEŠITAPHIRI – OK Matsepe**

Badišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETSOPOLWA SA E

... Taudi o a gonontšha ka ge e sa le go bonwa le pelepele gore o na le seo a tlilego go se dira. E sa le go belaetša ge a direla yo monnyane menyanya ye e sa felego eupša yo mogolo a sa direlwe selo, e sa le go belaetša ge go romelwa yo mogolo ga Mabothe, lehono go bonala gabotse gore maikemišetšo a gagwe e be e le eng.

Ditaba di ile go ba ka mokgwa woo, gwa re banna ba bangwe ba tla go bomorwarragwe go tla go botšiša gore go ka dirwang. Mola ba di begelwago, ba di boledišana le kgoši yoo a ilego a latola. Le ge boradia a na le bjona, ba ba ba kgotsofala etšwe ba sa boleele gore go ka dirwang.

Afa ruri Tšhwahledi – motho wa moriri le mahlo, a ka tloga a timelela ka mokgwa wo o sa tsebjejo? Mphatong wa Mabothe ga a ntshe, ka gae ga a ntshe – e ka ba ke mehlolo ya mohuta mang yona yeo? Ditaba di ile di tla befela pele, gwa bonwa serope sa motho kua thabeng. Go thwe se šukumeditšwe ka gare ga mešwana. Mola go bago bjalo, banna ba hlaba mokgoši wa sebatakomo banna. Letšatši leo go ile gwa senyega, Taudi ka go tlalelwa, a tšhabela gaMabothe.

Bjale gona o ba kgahlile gobane ba hweditše matseno a go mo momolla molomo ka gore ke kgale a ba šetše morago etšwe morwedi wa gagwe a apeile potsa, ke kgale a duletše go seba le mokgonyana wa gagwe.

[Letl. 62–63]

- 11.1 Re utollele leina la moanegwa yo go ya ka setsopolwa se a gononelwago gore o na le seabe timelong ya Tšhwahledi. (1)
- 11.2 Efa lefelo leo le laetšago gore tikologo ya mo setsopolweng se ke ya segologolo. (1)

- 11.3 Go ya ka fao o badilego padi ye, re alele bokamorago bja diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI fela. (2)
- 11.4 Ka dintlha TŠE THARO bapetša o be o fapantšhe Taudi le Mabothe go ya ka kgwekgwe/molaetša wa padi ye. (3)
- 11.5 Ke tebelelopele/ponelopele efe yeo o bago le yona mabapi le go timelela ga Tšhwahledi? Tiiša karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 11.6 Na o bona diteng tša setsopolwa se di amana le molaetša wa padi ye? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 11.7 Ke maikutlo a mohuta mang ao a go aparelago mabapi le go timelela ga Tšhwahledi setsopolweng se? Fahlela karabo ya gago ka lebaka. (2)

LE**SETSOPOLWA SA F**

... Bosasa bjo bo latelago ke ge tatagwe a khuname dihlogong tša gagwe mo nkego ke dihlogong tša phupu ya motswadi wa gagwe yoo a ikgopelelago ditšhegofatšo go yena; le yena a tsoga a gokgama, a bolela ka lentšu le le korobetšego gore o be a kgopela gore rragwe a mo thuše ka mphato woo o ka tšwago ka marumo a ya go tsongwa gore mo a bonwego ntshe a nape e be mafelelo a gagwe. O reng a bolela taba yela e tlogago e sa ratege, a tseba gore motho ga a bolawe o bolawa ke yoo le mathomong a mo hlotšego?

Mola go bago bjalo, Mabothe a romela Taudi lentšu la gore a tle a ikwele ka noši. Nako yeo ke ge a be a sa le ka madi a gagwe ka moka. Mo letšatšing leo ke gona mo Taudi a ilego a phuma mogopolo wa gagwe a re:

'Ga ke kgolwe gore ruriruri mošemane yo a ka buša.'

'Re dire bjang?'

'Ka moo mosadi wa ka a bolelago ka gona.'

'Aowaowaowaa, seo ga se setho – ntoo ga e ile go ila dibedi.'

'Fao ke nnete, eupša go tshela noka ga se go wela ...'

Ba ile ba di iša kua le kua, Mabothe a se kwane le bona, a fetša ka gore:

'Ge le rata gore a se ke a buša, bokaone ke go mo ngwathela setšhaba go tloga ka mphato wa gagwe go ya morago.'

'Le bana ba bona?'

'Le bana ba bona ba ba wetšego fela.'

[Letl. 69–70]

- 11.8 Re laetše tswalano gare ga Kgoši Taudi le Kgoši Mabothe. (1)
- 11.9 Ka dintlha TŠE PEDI efa semelo sa Kgoši Mabothe go ya ka diteng tša setsopolwa. (2)
- 11.10 Bontšha tebelelo ya mongwadi setsopolweng se. (2)
- 11.11 Hlaloša ka fao diteng tša setsopolwa se di hueditšego tharollo ya bothata pading ye. (2)
- 11.12 Ahlaahla tema ye e kgathwago ke mongwadi go padi ye. (2)
- 11.13 Na o bona sephetho seo se tšerwego ke setšhaba sa Kgoši Taudi se phethagaditše la mogologolo la gore 'tlhame e boe ka sa yona mogolodi ka sa wona'? Thekga karabo ya gago ka dintlha TŠE THARO. (3)

[25]

POTŠIŠO YA 12: POTŠIŠO YE TELELE**TLHAKOLENG – MD Kekana**

Sekaseka ka fao mongwadi a kgonnogo/šitilwego go tšweletša morero/molaetša wa padi ye.

- 12.1 Diteng: (15)
 12.2 Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye 10. (10)
[25]

POTŠIŠO YA 13: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**TLHAKOLENG – MD Kekana**

Badišiša ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA G

... Ditaello tša ntshe e bile go mo nweša meetse a go fiša le ditee tša go hloka swikiri. Gona fao ba se lebale go fela ba mo phula maotong ka ditšhwaana le go mo arametša.

Ka a mangwe matšatši o be a hlatšišwa gola ka a mangwe a gofišwa. Ka morago ga dikgwetšana di se kae ke ge le yena a ikwa gore bjale le yena o a phela. Gona fao a thoma go rata le go botegele kereke yeo. Tše ka moka o di dirile ka ntle ga kgopelo le tumelelo ya Swele. Go fihla ka nako yeo o be a šetše a ipethile sefega gore mo go kgaogang go kgaoge.

Dikgwedi di ile ge di dutše di hlaba di šielana Swele le yena ya ba nke o tlo fetoga. A thoma go boa ka gae e sa le nako le gona a nnoši. Gore bathwana bale ba gagwe ba feletše kae ga sa nka go tseba motho. Bogale bjola bja gagwe le bjona bo be bo thomile go fokotšega. Taba ya go napa e tlaaba Thušanang ke gore o be a thomile go mo tšhabiša mahlo. Ge a bolela le yena o be a phela a gogobiša mahlo fase eke ke leribiši le tsoma magotlo. Mosadi ge a kgopela tšhelete ya go ya kerekeng kaekae phokgo e be e ntšha ka lebelo tšeo o ka rego e ka humana dintahle ge e ka se dire bjalo.

Aowa, bjale gona o ka re dithapelo tša Thušanang di kwagetše. Lenyaga gona ge a ka se tšwe leragwana nka tseba gore o dira ka boomo.

[Letl. 21]

- 13.1 Re utollele leina la moanegwa yo go bolelwago ka yena temaneng ya mathomo setsopolweng se. (1)
 13.2 Efa lefelo leo le laetšago gore tikologo ya mo setsopolweng se ke ya sebjalebja. (1)
 13.3 Go ya ka fao o badilego padi ye, re alele bokamorago bja diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI fela. (2)
 13.4 Ka dintlha TŠE THARO bapetša o be o fapantšhe Swele le Thušanang go ya ka kgwekgwe/molaetša wa padi ye. (3)

- 13.5 Ke tebelelopele/ponelopele efe yeo o bago le yona mabapi le go ya kerekeng ga Thušanang mola Swele a sa tsebe? Tiiša karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 13.6 Na o bona diteng tša setsopolwa se di amana le molaetša wa padi ye? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 13.7 Ke maikutlo a mohuta mang ao a go aparelago mabapi le go fetoga ga Swele ka morago ga gore Thušanang a phethe ditaello? Fahlela karabo ya gago ka lebaka. (2)

LE**SETSOPOLWA SA H**

Polelo ya Moroko e ile ya felegetšwa ke legoa le melodi ya bafsa. Ba bangwe gona fao ba thoma go foša Swele ka maswikana a mannyane. Le a ba tseba bafsa gore ba bjang. Ba be ba direla gona gore yo a nang le sebete a foše le lekoto, e be gona ge go senyegile. Ge nkabe ba se ka mošate ga ke tsebe gore lehono nkabe re bolela efe taba.

Kgoši o ile go bona nako le nako go ka nka go se go bole a emelela ka sebele. Gona moo batho ba thoma go itlhophla, le bale ba bego ba swere maswika ba a lahla fase. Batho ba bjale gona o ka re ba tla hlolela Swele. Gape ga se mathomo a topelwa goba gona go ometšwa ka maswika.

'Bana ba ka, a re se keng ra touta felo gotee. Go molaleng gore monna wa moeng o tseba yo Rabaki gabotse. Le Rabaki o a mo tseba. Letswalo le molato le ikahlotše. Go homola ga Rabaki go bolela kudu go feta ka moo monna wa moeng a boletšego ka gona. Bjale ke tla kgopela gore le ntheeletšeng. Yo Rabaki ga go le o tee yo a swanetšego go mo iša seatla. Le se ke la nyaka go rumula beng ba motse wo ba ithobaletše. Hleng le ga gabo moo a dirileng bošula ga sa nka ba mmolaya? Bjale lena ntle le boradia le tla re o dirile eng se sebe moo le ka bago la mo gopolela kotlo ya lehu?'

[Letl. 135–136]

- 13.8 Re laetše tswalano gare ga Moroko le Swele. (1)
- 13.9 Ka dintlha TŠE PEDI efa semelo sa Moroko go ya ka diteng tša setsopolwa. (2)
- 13.10 Bontšha tebelelo ya mongwadi setsopolweng se. (2)
- 13.11 Hlaloša ka fao diteng tša setsopolwa se di hueditšego sehloa sa padi ye ka gona. (2)
- 13.12 Ahlaahla tema ye e kgathwago ke mongwadi pading ye. (2)
- 13.13 Na o bona mokgwa wo Swele a phetšego le go hlokofala ka gona go phethagetše la mogologolo leo le rego 'moputso wa sebe ke lehu'? Tiiša karabo ya gago ka dintlha TŠE THARO. (3)

[25]**GOBA**

DINGWALOTŠHABA

Araba potšišo YE TELELE goba YA DITSOPOLWA. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a magareng ga 400–450.

POTŠIŠO YA 14: POTŠIŠO YE TELELE**TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa**

Sekaseka ka fao mongwadi a kgonnogo/šitilwego go tšweletša morero/molaetša wa nonwane ye ya ka tlase.

NONWANE: 'NGWANA WA DIMAKATŠO'

- 14.1 Diteng (15)
14.2 Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye 10. (10)

SETSOPOLWA SA I**NGWANA WA DIMAKATŠO**

... O rile ge a re o tšea mosadi wa bobedi gwa thoma go tsoga bothata. Ngwana yola a go mo iša go ngaka Thuhu o ile a tla go yena bošego a mmotša gore a se leke a nyala mosadi yo mongwe goba go ikutswa le yo mongwe ka ntle ga mmagwe. Nkebe di ile tša mmipela gomme a re a botšiša gore ke ka lebaka la eng a se a swanela go nyala mosadi yo mongwe ngwana a fetola ka gore:

'Mahumo ao ke a ka a tlile ka nna. A lebane mma a nnoši. Ge o ka leka go nyala mosadi yo mongwe o tla ntseba gabotse.'

Nkebe o ile a hlakahlakana a se tsebe pele le morago. O ile a se botše mosadi wa gagwe ka seo a se boditšwego. Ka nako yeo o be a šetše a forana le yo mongwe a bile a šetše a mo tshepišitše go mo nyala. Nkebe o ile a ganelela a ba a rulaganya lenyalo la go nyala mosadi wa bobedi. Letšatši la lenyalo le ile la bewa gomme dikgomo tša rulaganywa. Dikgomo tšeo ba ilego go nyala ka tšona di rile mola ba di gapa tša goma tša rakediša bakgonyana. Di ba rakedišitše go fihla di ba swara gomme tša ba gata ka dihlako.

Dikgomo di ile tša ba gobatša wo šoro. Letšatši la ka moswane le rile ge le hlaba Nkebe a makala leruo la gagwe le hwile ka moka. Nkebe o ile a ahlamela phefo, ya ba ge mohlako o tsene ka lapeng la gagwe. Mahumo ka moka a boetše mo a tšwago gomme Nkebe a šala a ikgonere.

Mpho sa mosela wa seripa!

[Letl. 78–79]

[25]

POTŠIŠO YA 15: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa**

Badišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA J**KGOMO E TSOGILE BAHUNG**

... Rahodu o rile go fihla monyanyeng a leka gore o tlemaganya kgomo le mohlare. Ge ba tlema kgomo go wona, mohlare o ile wa tomoga ka medu. Ba rile ba sa kgotsa, mohlare wa opela wa re:

'Jo ... nna, jo ... nna! Ka bona dikgolo
Dikgolo ka bona dikgomo di utswiwa
Di utswiwa mašaka a šala nyanyeng
Jo ... nna, jo ... nna! Lehu re hwile ra lla sello
Jo ... nna, jo ... nna. Ka bona dikgolo
Dikgolo ka bona dikgomo di utswiwa!'

Mohlare o rile go fetša go opela kgomo ya thaola leralala leo ba e tlemilego ka lona gomme ya gopola Rahodu e befetšwe gošoro. Ge e fihla go yena e ile ya mo namela ka maoto, ya mo hlaba ka dinaka ya be ya mo loma ka meno. Rahodu o ile a rapalala fase gomme kgomo ya boela morago. Ba ile ba dikanetša kgomo yeo go fihlela ba e swara. Kgomo e ile ya hlabja gomme ge e le Rahodu a kukelwa ka ngwakong gore a okwe.

Batho ba be ba tšhogile ba sa tsebe pele le morago. Kgomo e ile ya apewa gomme ya gana go butšwa. Batho ba hlwele ka tlala ba letile gore nama e tla butšwa. Dikgong di ile tša fela e le ka ge nama e gana go butšwa. Rakgadi wa monyadi o ile a ema a ya kgauswi le moo nama e apeilwego. Ge a fihla go yona a e phopholetša, a e reta gore e butšwe. Yena o ile a e opelela gore e butšwe ...

[Letl. 84]

- 15.1 Efa leina la molwantšhwa nonwaneng ye. (1)
- 15.2 Ka dintlha TŠE PEDI laetša tswalano gare ga Rahodu le kgomo yeo go bolelwago ka yona. (2)
- 15.3 Go tšwa setsopolweng se ke tiragalo efe ya go makatša yeo e godišago bothata? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 15.4 Akaretša molaetša wa nonwane ye ka diema TŠE PEDI o be o fe ditlhalošo tša tšona. (4)
- 15.5 Ke ka tsela efe yeo leina la molwantšhwa le nyalelanago le semelo sa gagwe? Efa ntlha E TEE fela. (1)
- 15.6 Laetša tsebo ya gago ya dinonwane ka go hlaloša gore nonwane ye ke ya mohuta ofe o be o fe le lebaka la go kwagala. (2)
- 15.7 Akanya seo se ka diragalelago Rahodu go lebeletšwe ditlwaelo le ditumelo tša setšo. Efa dintlha TŠE THARO. (3)

LE

SETSOPOLWA SA K**MODJADJI (KGOŠI YA GO NEŠA PULA)**

1 Re Balobedu, re boologa bohlabatšatši bja Zimbabwe,
 2 Re ditlogolo tša Kgošikgolo Dzugudini
 3 SebušaBakaranga banešapula tša mokhora,
 4 Ba rego ge e duma e a tšhologana,
 5 Re tla ja maraka le dinyoba,
 6 Ditlogolokhukhukhu tša Kgošikgolo Monomotapa,
 7 Baagibagolo ba leboto monepenepeswika la marope a Zimbabwe.
 8 Re šikatee le Bavenda le Baphalaborwa ba Malatji
 9 Moo ba rego tshogana tlogelang go hubakela Borwa,
 10 Ka ge mo go phala Borwa ebile go lla noto.
 11 Re hlompšha le ke Mazulu, tlogolwana tša Kgoši Tšhaka,
 12 Le leina ba le reetše Mabelemanane, ka go leboga wa pula tša motlorotloro
 lefaseng re tlišago.
 13 Re dikgošikgolo manešapula tša medupi, pula tša matlorotloro,
 14 Re buša tšatši le hlabile!
 15 Bošego re šuthelela batho ba bošego sebaka,
 16 Re banwi ba meetsetlhweka a noka tša boMolototsi,
 17 Magageng a thokgwa tša boDaja,
 18 Diphororong tša boDibegeni,
 19 Moo go fokago meoya ya badimo baletasetšhaba,
 20 Mola bogoši bo ikadile Khetlhakone
 21 Moo šaka la bogoši le hlomphilwego ngwageng wa 1936
 22 Go ba bohwa bja naga ya Afrika-Borwa.
 23 Ka ga borena ga re nyalwe, re a nyala,
 24 Bane re swere mphodikgolo, mpho tša badimo le Modimo,
 25 Re swere naka la pula maphedišaditšhabatšhaba,
 26 Re swere todi tša magodimo madidimetša go tšwa kgole magodimodimong,
 27 Re tšhaba go tswaka meeta le pitša tša badimo ka diaila ditlalemeso!

[Letl. 112–113]

- 15.8 Na Balobedu ba tšwa ba le kae pele ba etla Bolobedu? (1)
- 15.9 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša tswalano ya Balobedu le Bakaranga. (2)
- 15.10 Hlatholla kgopolo yeo e tšweletšwago ke methalotheto ya 8, 9 le 10. Efa dintlha TŠE THARO. (3)
- 15.11 Hlaloša gore sereto se ke sa mohuta mang o be o bolele gore ke ka lebaka la eng o realo. (2)
- 15.12 Na ke maikutlo afe ao a go aparelago mabapi le mphokgolo yeo e filwego Balobedu? Šitlela karabo ya gago. (2)

[25]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA

Araba potšišo YE TELELE goba YA SETSOPOLWA. Ge o kgethile potšišo ye telele go KAROLO YA B, araba potšišo ya setsopolwa karolong ye. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a magareng ga 400–450.

POTŠIŠO YA 16: POTŠIŠO YE TELELE**NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Re alele semelo seo se kgodišago sa Mphaka.

16.1 Diteng

16.2 Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye 10.

(15)

(10)

[25]**POTŠIŠO YA 17: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Bala ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA L

MPHAKA: Wa tla wa bolela dikoma lehono ge!

HUNADI: O rata go mpotša gore ge o hlamuketše maledu bjalo taba ye ga o e tsebe Tholo?

MPHAKA: E tsebja ke bao ba nago le bona.

HUNADI: Uwe! Ikhomolele ngwana' babina Peba. O ka ntira kgogwanarobala ke le mmago Raisibe ke le kaka! (*Ba a sega gomme go latela setu go kwala dithipa fela ge di katana le go fokotša seo se lego ka megopong ya bona.*)

MPHAKA: Etse gosasa re swanetše go tsogela kerekeng?

HUNADI: Ka tshwanelo. Gape se lebale gore re tshepišitše moruti gore re tla ba gona selalelong.

MPHAKA: Ke therešo. Nape o re pele o robala o šidulle sutwana yela ya ka hle mogatšaka, le nna ba tle ba bone gore ke swana le ba bangwe banna.

HUNADI: Go lokile Tholo. E tla re mola ke di gatagata, Raisibe a go direle teye.

MPHAKA: (*O mo fa dibjana.*) Aowa, lehono gona o tloga o mphepile mogatšaka. Ke a leboga.

HUNADI: Ke thaba ge o ipshinne ka tšona. Go phala ge motho a ka re a eja dijo ya re ke ge a gapeletšwa.

MPHAKA: Tlogela ditshele hle, naswana ya ka.

HUNADI: O ra nna na! Ka be ka retwa ka mokgwa wo. Ke gona ge o ntšhela phori mahlong?

MPHAKA: Ke phori ya selo mang. Ge o sa retwe ke nna o tla retwa ke mang?

HUNADI: Ruri. Ga go kgomo e latswago namane e šele. E re ke yo bona diaparo tša gago tša gosasa Tholo.

MPHAKA: Go lokile, le nna ke sa tšwela ntle nke ke hlabje ke moya.
(*Ba a tšwa.*)

[Letl.18–19]

- 17.1 Ngwala lentšu LE TEE leo le utollago moya wa lerato setsopolweng se. (1)
- 17.2 Tsopola lentšu leo le utollago gore tikologo ke ya sebjalebja. (1)
- 17.3 Ka dintlha TŠE THARO bontšha tema ye e kgathwago ke ditšhupasefala. (3)
- 17.4 O kwešiša eng ka thekniki ya mothalonako? Laetša ka moo mongwadi a e dirišitšego ka gona setsopolweng. (3)
- 17.5 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša bohlokwa bja poledišano setsopolweng se. (2)
- 17.6 Na maikutlo a gago ke afe malebana le ka fao bafaladi ba swarwago ka gona? Fahlela ka lebaka. (2)

LE

SETSOPOLWA SA M

OTŠE: O rerešitše. Re swanetše go ba tsatsela bjalo ka phiri. Re ba tšitlanye pele ba ithera.

LETSOTA: O ka re lena le rata go ba ralokiša le ba rapele gore ba le tšwele motse. Le reng le sa ba lebantšhe thwii, gomme la ba bea maamong a bona?

NTLHORE: Monna Letsota o se leke go re šaediša. Batho ba ba be ba re thuša go hlabolla setšhaba. Makaleng a mangwe re be re se na bao ba ka thibang difate. Motho ga a rakwe e se mpša. Sa rena ke go ba goletša mollwana wa go se time. Mollwana wo o tlogo fela o ba babola difularo tše go fihla ba ithatlola ka bobona.

LETSOTA: Ke a go kwa moo thobela. Fela ke fela ke boifa gore le tla senya sebaka.

OTŠE: Nna ke re bokaone ke gore re dire molao wo o tlogo ba segela mellwane.

LETSOTA: Se gomele taba monna. O šišinya gore o ka hlangwa bjang?

OTŠE: Ke bona gore re ba tsebiše gore mešomo ka moka ya maemo a godimo e se sa fiwa batšwabotšo.

LETSOTA: Ke kwana nago. Bjale re tla dirang ka ba go swana le boMphaka bao ba šetšego ba le maamong ao?

OTŠE: Go bonolo. Re ka hlola poso ye mpsha ka godimo ga ya gagwe.

NTLHORE: Ga ke go kwešiše monna. Bjale ya gagwe poso e bolawe?

OTŠE: Yona ga e bolawe, e tla fela e le gona eupša boikarabelo ka moka bjo a bego a bo swere bo tla šikarwa ke ngwana wa rena.

LETSOTA: Aowa, bjale gona le nna ke a go kwešiša ...

[Letl. 91–92]

- 17.7 Tsopola sekafoko se se utollago gore Otše o na le pelompe. (1)
- 17.8 Laetša tswalano gare ga Letsota le Otše. (1)
- 17.9 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka seema o be o fe tlhalošo ya sona. (3)
- 17.10 Hlatholla ka fao thekniki ya kgegeotiragatšo e dirišitšwego ka gona setsopolweng se. (3)
- 17.11 Ka dintlha TŠE PEDI bontšha tema ye e kgathwago ke mongwadi setsopolweng se. (2)
- 17.12 Na o bona molaetša wa papadi ye o ka huetša phedišano ye botse magareng ga setšhaba le bafaladi? Šitlela karabo ya gago ka dintlha TŠE THARO. (3)

[25]

POTŠIŠO YA 18: POTŠIŠO YE TELELE**LEHUFA – P Mothupi**

Re alele **semelo** seo se kgodišago sa Radithekisi.

18.1 Diteng

18.2 Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye 10.

(15)

(10)

[25]**POTŠIŠO YA 19: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****LEHUFA – P Mothupi**

Badišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA N

RADITHEKISI:	(<i>Ka bogale</i>) Ke re le mphorile go lekane, banna.
TSARANE LE LEEPO:	Etse re go forile ka eng, thobela?
RADITHEKISI:	A ga se lena le itšego le tlo bolaya Ntshepe pele beke e fela?
TSARANE LE LEEPO:	(<i>Sammaletee</i>) Ke rena, thobela.
RADITHEKISI:	Bjale le reng le se la mmolaya? Gona go šetše go fetile dikgwedi tše kae gonabjale?
TSARANE:	Tše tharo, thobela.
RADITHEKISI:	Ga o lewe ke dihlolong ge o re go fetile tše tharo, a ke yona beke ye e ka se felego a se a hwa?
LEEPO:	Mokgwa ke gore re ...
RADITHEKISI:	A le nyaka go thiba lebitla la Ntshepe?
TSARANE LE LEEPO:	(<i>Sammaletee</i>) Aowa, thobela.
RADITHEKISI:	Bjale ge, (<i>o ba tomolela mahlo</i>) le tsebe gore ke le nea matšatši a se makae fela gore le fetše ka mpša ye e jago mae a dikgogo tša ka. Go sego bjale le tlo itshola, banna.
TSARANE:	Re a go tshepiša, mong wa ka, re tlo fetša ka yena.
RADITHEKISI:	Ge le sa dire ka pela monna yola o tlo fetša a nkamogile mosadi yo wa ka. A ke re wa gagwe o ipolaile.
TSARANE:	Re tlo phakiša, thobela.
RADITHEKISI:	(<i>Ka bogale</i>) Ke tshepa gore ke le bileditše mo ga ka la mafelelo. Ge le ka palelwa ke go mo tloša tšatšing gona ga ke tsebe.

TSARANE LE LEEPO: (*Sammaletee*) Gomme re tlo mo tloša, mong wa rena.
 RADITHEKISI: (*O itsomiša lefeela*) Bjale ge, tlogang mo pele ga ka, le tlo ba la ntiriša diphoso.
 TSARANE LE LEEPO: (*Ka letšhogo*) Re a tloga, mohlomphegi. (*Ba baka mojako*) (*Toropong ya Groblersdal: Ke matena moo Lerato le Monamudi ba duletšego dijo.*)
 LERATO: (*Ka methamo*) Dijo tše tša lehono ga di ntsefele o a tseba.

[Letl.53–54]

- 19.1 Ngwala lentšu le tee leo le laetšago moya wa boikokobetšo setsopolweng se. (1)
 19.2 Tsopola lentšu leo le utollago gore tikologo ke ya sebjalebja. (1)
 19.3 Ka dintlha TŠE THARO bontšha tema ye e kgathwago ke ditšhupasefala. (3)
 19.4 O kwešiša eng ka thekniki ya mothalonako? Laetša ka moo mongwadi a e dirišitšego ka gona setsopolweng. (3)
 19.5 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša bohlokwa bja poledišano setsopolweng se. (2)
 19.6 Na maikutlo a gago ke afe malebana le batho bao ba nago le lehufa? Fahlela ka lebaka. (2)

LE

SETSOPOLWA SA O

LERATO: O tloga o nthušitše, *Meneer*. Gape ke šilwe ke pese ye ke bego ke swanetše go e namela.
 NTSHEPE: Tsena re sepele, o tlo ba wa šalela.
 LERATO: (*O a tsena*) Otlela re tloge, *Meneer*.
 NTSHEPE: (*O makatšwa ke megokgo ya Lerato*) Ao! Lerato, hleng o ka re o be o lla?
 LERATO: Aowa *Meneer*, mokgwa ke tshwenywa ke mahlo.
 NTSHEPE: Megokgo ye ga se ya mahlo ao a babago ... Ke ya go lla, Lerato.
 LERATO: *Meneer*, ke go kgopela gore o tlogele go bolela ka mahlo a ka. Go sego bjalo o mphološe ka mo sefatanageng sa gago.
 NTSHEPE: (*O a ithapeletša*) Nna ke be ke sa re gore o befelwe, Lerato. A re di tlogele tšeo tša mahlo. (*Setunyana*) A bjale o reng ka taba yela ya maloba?
 LERATO: (*O a ikgakantšha*) Etse o ra efe, *Meneer*?
 NTSHEPE: Ke bolela ka yela ya kua hoteleng, Lerato. A ga o sa e gopola?
 LERATO: Ema gannyane ka taba yeo, *Meneer*, ke sa na le mathata. (*Ba theoga thaba ya Ramohlakolo*)
 NTSHEPE: Aowa, go lokile. (*Setunyana*) Lerato, ke nyaka go reka *bedroom suite* ye mpsha. Bjale ke go kgopela gore re fete kua ga ka o kgone go bona phapoši ya ka gore o tle o kgone go nkgethiša.
 LERATO: Re ka ya fela ge re ka se diege.

NTSHEPE: Re ka se diege le gatee.

LERATO: Ge re ka se diege gona go lokile. (*Ba fapogela Motetema ebile ba tsena ka kgoro ya Ntshepe*) Gape ntlo ye ya gago e botse kudu. A le ka gare e botse bjalo?

NTSHEPE: (*Ba a fologa*) Ka gare ga e re selo, Lerato. A re tsene o iponele.

[Letl. 80]

- 19.7 Tsopola polelo yeo e utollago gore Lerato ga a thabele seo Ntshepe a se botšišago. (1)
- 19.8 Laetša tswalano gare ga Ntshepe le Lerato o lebeletše setsopolwa se. (1)
- 19.9 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka seema o be o fe tlhalošo ya sona. (3)
- 19.10 Hlatholla ka fao thekniki ya kgegeotiragatšo e dirišitšwego ka gona setsopolweng se. (3)
- 19.11 Ka dintlha TŠE PEDI bontšha tema ye e kgathwago ke mongwadi setsopolweng se. (2)
- 19.12 Na o bona molaetša wa papadi ye o ka huetša phedišano ye botse ya monyadi le monyadiwa ba selehono? Šitlela karabo ya gago ka dintlha TŠE THARO. (3)
- [25]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80